Θέματα πνευματικού αγώνος (Αρχιμ. Γεώργιος Καψάνης, Καθηγούμενος Ι. Μ. Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 6 Μαρτίου, 2012

Πώς μπορεί να απαλλαγεί ο πιστός από τον παλαιό πτωτικό άνθρωπο;

Όλοι αισθανόμαστε ότι φέρουμε τα ίχνη του παλαιού ανθρώπου. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι η φιλαυτία, δηλαδή η αρρωστημένη εγωκεντρική «αγάπη» του εαυτού μας. Η φιλαυτία δεν μας αφήνει να αγαπήσουμε αληθινά και ανιδιοτελώς το Θεό και τον άνθρωπο. Από τη φιλαυτία γεννιούνται τα πάθη. Εμπαθείς καθώς είμαστε δεν μπορούμε να συνδεθούμε απαθώς με τα άλλα ανθρώπινα πρόσωπα και τα πράγματα. Οι σχέσεις μας γίνονται εμπαθείς και εγωιστικές και μας εμποδίζουν να χαρούμε αληθινά τους συνανθρώπους μας και τα άλλα αγαθά του κόσμου. Αυτό τελικά μας οδηγεί στη μοναξιά, το κενό, το αδιέξοδο.

Όταν λοιπόν λέμε παλαιό άνθρωπο, εννοούμε τον αρρωστημένο εγωκεντρισμό, από τον οποίο όλοι μας, άλλος λιγότερο και άλλος περισσότερο, πάσχουμε.

Πώς θα απαλλαγούμε από αυτή τη βαριά πνευματική αρρώστια που δηλητηριάζει όλη μας την ύπαρξη;

Μόνο κάποιος *ελεύθερος* από την αρρώστια αυτή θα μπορούσε να γίνει ο ιατρός μας. Μόνο ένας καινός, καινούργιος άνθρωπος θα μπορούσε να δώσει και σε μας την δυνατότητα να ξεπεράσουμε την αρρώστια του παλαιού ανθρώπου και να γίνουμε και εμείς καινοί -καινούργιοι άνθρωποι.

Όλοι γνωρίζουμε ότι αυτός ο καινός άνθρωπος είναι ο Θεάνθρωπος, ο Σωτήρας μας Χριστός, που κατά τη Γραφή «αμαρτίαν ουκ εποίησεν, ουδέ ευρέθη δόλος εν τω

στόματι αυτού».

Ο Ιησούς Χριστός από άπειρη αγάπη για μας, προσφέρεται σε μας να ενωθούμε μαζί Του και έτσι να μας μεταδώσει τη δική Του νέα ζωή.

Με το Άγιο Βάπτισμα, το Χρίσμα, τη Θεία Κοινωνία, γίνεται η ενσωμάτωσή μας στο Σώμα του Χριστού και η ζωοποίησή μας από τον Χριστό.

Κάθε Χριστιανός που μετέχει στη ζωή του Χριστού, μέσα στο σώμα Του που είναι η Εκκλησία, έχει λάβει με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος τα σπέρματα της νέας ζωής. Πρέπει όμως και να αγωνισθεί, για να καθαρίζεται όλο και περισσότερο από τα πάθη και να στολίζεται με τις αρετές.

Ας το πούμε απλά: Όσο ο άνθρωπος αδειάζει από τον εγωισμό του, τόσο γεμίζει με την αληθινή αγάπη και τη Χάρη του Θεού. Όσο περιορίζεται ο παλαιός άνθρωπος, τόσο αυξάνει ο καινός άνθρωπος. Αυτό το πέρασμα από τον παλαιό στον νέο άνθρωπο δεν είναι εύκολο, γιατί τα πάθη έχουν βαθιές ρίζες μέσα μας και δεν ξεριζώνονται εύκολα.

Χρειάζεται συνεχής και πολυχρόνιος αγώνας για την κάθαρση από τα πάθη. Αυτός είναι ο αγώνας της μετανοίας. Κάθε ημέρα πρέπει να μετανοούμε για την παλαιότητά μας, δηλαδή την αμαρτωλότητά μας, την εμπάθειά μας, τον εγωκεντρισμό μας, την αδυναμία μας να αγαπήσουμε ολοκληρωτικά το Θεό Πατέρα μας και τον συνάνθρωπό μας. Και κάθε ημέρα καλούμεθα να αγωνιζόμαστε για την αγάπη, την ταπείνωση, την καθαρή εξομολόγηση, την εγκράτεια, τη δικαιοσύνη, την ανεξικακία, την προσευχή.

Έτσι γίνεται σιγά – σιγά μέσα μας μια νέα πνευματική γέννηση, η γέννηση του καινού ανθρώπου που είναι χαριτωμένος με τη Χάρη του Θεού.

Όπως όμως κάθε τοκετός συνοδεύεται από ωδίνες, έτσι και η πνευματική γέννηση προϋποθέτει τις ωδίνες της μετανοίας. Όταν σταυρώνουμε τον παλαιό άνθρωπο πονάμε, αλλά τότε είναι που ανασταίνεται μέσα μας ο νέος άνθρωπος. Συσταυρωνόμαστε με το Χριστό για να συναναστηθούμε μαζί Του.

Με τον υπομονετικό λοιπόν και καθημερινό μας αγώνα της μετανοίας θα απαλλαγούμε από τον παλαιό και πτωτικό άνθρωπο και θα μεταμορφωθούμε σε καινούς ανθρώπους. Αυτό συνέβη στη ζωή των άγιων μας, οι οποίοι με τους θαυμαστούς βίους τους μάς δείχνουν τον δρόμο.

Τι είναι η μνήμη του θανάτου και ποιο είναι το νόημά της;

Η μνήμη του θανάτου μας βοηθά να ξεπεράσουμε τον παλαιό άνθρωπο γιατί φέρει ταπείνωση στη ψυχή μας. Όταν λησμονούμε το θάνατο, έχουμε την ψευδαίσθηση ότι είμαστε αιώνιοι επάνω στην γη και αυτό αυξάνει την αλαζονεία μας, την απληστία μας, τη σαρκολατρεία μας, τη διάθεση να εκμεταλλευόμαστε τους άλλους ανθρώπους. Η μνήμη του θανάτου μας δίδει την αίσθηση των ορίων μας στη γη και της σημασίας που έχουν οι πράξεις μας, οι λόγοι μας, οι σκέψεις μας για την αιωνιότητα και την μετά θάνατον ζωή.

Έτσι μας βοηθά να αντιμετωπίζουμε την παρούσα ζωή με σοβαρότητα, υπό το πρίσμα της αιωνιότητας, να μη σπαταλούμε άσωτα, απερίσκεπτα και επιπόλαια την επίγεια ζωή μας, αδιαφορώντας για τις συνέπειες.

Γι’ αυτό ελέχθη και από τον αρχαίο έλληνα σοφό Σωκράτη, ότι «οι ορθώς φιλοσοφούντες αποθνήσκειν μελετώσι, και το τεθνάναι ήκιστα αυτοίς ανθρώπων φοβερόν».

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος συμβουλεύει να επισκεπτόμαστε συχνά τα κοιμητήρια για να φιλοσοφούμε στη ματαιότητα των ανθρωπίνων.

Όλοι γνωρίζουμε ότι μετά από μία επίσκεψη σε κοιμητήριο είμαστε ταπεινότεροι, ευσπλαχνικότεροι, λιγότερο προσκολλημένοι στην ύλη, πιο ανοιχτοί στο Θεό και στον άνθρωπο.

Η μνήμη του θανάτου, για την οποία ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος και άλλοι άγιοι Πατέρες έχουν γράψει πολλά, δεν έχει σχέση με κάποια αρρωστημένη, μελαγχολική και νευρωτική κατάσταση. Κάτι τέτοιο δεν είναι ωφέλιμο στη ψυχή, γιατί φέρει απελπισία και πρέπει με τη βοήθεια του πνευματικού να ξεπερνιέται.

Η κατά Θεόν μνήμη του θανάτου είναι κατάσταση χαρισματική και πνευματική που φέρει στη ψυχή ταπείνωση, ειρήνη και χαρά. Είναι δώρο του Θεού και από το Θεό πρέπει να την ζητούμε.

Πώς επιτυγχάνεται η μνήμη του Θεού;

Όσο ο άνθρωπος ξεπερνά την εγωκεντρική ζωή και αγαπά περισσότερο το Θεό, τόσο περισσότερο σκέπτεται το Θεό.

Ο άνθρωπος σκέπτεται αυτό που τον απασχολεί και αυτό που αγαπά. Το είπε και ο Κύριος: «Όπου ο θησαυρός υμών εκεί και η καρδία υμών».

Η μελέτη του λόγου του Θεού στην Αγία Γραφή και στους Πατέρες της Εκκλησίας, η συναναστροφή μας με ανθρώπους πνευματικούς που αγαπούν το Θεό, η θερμή προσευχή, η τακτική φοίτηση στις ιερές ακολουθίες και η συχνή και άξια συμμετοχή μας στη Θεία Κοινωνία αυξάνουν μέσα μας την αγάπη του Θεού και άρα τη μνήμη του Θεού.

Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος μάς συμβουλεύει: «Μνημονευτέον του Θεού μάλλον ή αναπνευστέον». Δηλαδή, συχνότερα να σκεπτόμαστε, να θυμούμαστε το Θεό, από όσο αναπνέουμε.

Η συνεχής μνήμη του Θεού φέρει στη ψυχή βαθιά ειρήνη και χαρά, ακόμη και μέσα στις πιο δύσκολες καταστάσεις της ζωής.

Τι είναι η νοερά και καρδιακή προσευχή;

Η μνήμη του Θεού στον άνθρωπο φανερώνει κοινωνία με το Θεό και άρα είναι σαν προσευχή. Ο αγώνας για τη συνεχή επίκληση του αγίου ονόματος του Χριστού με την ευχή «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτωλό», ανανεώνει συνεχώς στον άνθρωπο τη μνήμη του Θεού και την κοινωνία με το Θεό. Γι’ αυτό και ο Απόστολος Παύλος έγραφε στους Θεσσαλονικείς: «Αδιαλείπτως προσεύχεσθε».

Με τη μνήμη του Θεού και την προσευχή ο άνθρωπος φανερώνει την αληθινή ευγένεια της φύσεως του, που είναι μεθόριο μεταξύ ορατού και αοράτου κόσμου και «ζώον θεούμενον»· ξεπερνά τη φυσική αναγκαιότητα, εκτείνει την ύπαρξή του μέχρι το Θεό, αισθάνεται ελεύθερος από ό,τι τον κρατά αιχμάλωτο στην γη.

Για να είναι όμως η προσευχή αληθινή, πρέπει να είναι προσευχή του όλου ανθρώπου και όχι μόνον των χειλέων ή μόνον του νου ή μόνον της καρδιάς.

Τελεία προσευχή είναι η νοερά και συγχρόνως καρδιακή. Ο νους προσεύχεται μέσα από τη καρδιά, που είναι το κέντρο της υπάρξεως. Δηλαδή ο όλος άνθρωπος από το βάθος του και το κέντρο του προσεύχεται εκπληρώνοντας την πρόσκληση του Θεού: «Αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εξ όλης της ψυχής σου και εξ όλης της καρδίας σου και εξ όλης της ισχύος σου και εξ όλης της διανοίας σου και τον πλησίον σου ως εαυτόν». Ολόκληρος ο άνθρωπος προσφέρεται στο Θεό.

Γι’ αυτή την προσευχή χρησιμοποιείται η μονολόγιστη ευχή «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτωλό», που με την σύντομη επίκλησή της βοηθά στη συγκέντρωση του νου και στο βύθισμα του νου στην καρδιά,

Οι άγιοι Πατέρες, οι λεγόμενοι νηπτικοί, από την πείρα τους έγραψαν για τον τρόπο και τη μέθοδο αυτής της προσευχής. Υπάρχει μια συλλογή των έργων αυτών των αγίων Πατέρων, που λέγεται Φιλοκαλία. Και η λέξη φιλοκαλία είναι χαρακτηριστική. Με τη νοερά και καρδιακή προσευχή ο πιστός ενώνεται με το Θεό, θεάται το Θεό, που είναι ό,τι ομορφότερο υπάρχει στον κόσμο, το υπέρτατο κάλλος.

Επειδή υπάρχει ο κίνδυνος να γίνει κάποια σύγχυση μεταξύ της καρδιακής προσευχής και των διαφόρων τρόπων διαλογισμού και προσευχής, όπως ασκείται στις ανατολικές θρησκείες, νομίζω ότι πρέπει να διευκρινίσω μερικά ζητήματα:

1. Όχι μόνον η μονολόγιστη ευχή, το «Κύριε Ιησού Χριστέ...», αλλά και κάθε προσευχή της Εκκλησίας, όπως η θεμελιώδης θεοπαράδοτη κυριακή προσευχή, το «Πάτερ ημών», πρέπει να είναι νοερά και καρδιακή, δηλαδή να βγαίνει από το βαθύτερο είναι μας.

2. Η απόκτηση του χαρίσματος της αδιάλειπτης νοεράς και καρδιακής προσευχής δεν είναι για μας τους ορθοδόξους κυρίως ζήτημα μεθόδου και τεχνικής, αλλά ζήτημα συντετριμμένης καρδιάς, δηλαδή καρδιάς που μετανοεί, πονάει για τις αμαρτίες της και ταπεινώνεται. Χωρίς αυτή την καρδιά καμία μέθοδος και τεχνική της προσευχής, όπως η χρησιμοποίηση της εισπνοής και εκπνοής, δεν μπορεί να φέρει την αληθινή προσευχή.

3. Η καρδιακή και νοερά προσευχή προϋποθέτει τη συμμετοχή μας στη ζωή της Εκκλησίας, στα Μυστήρια της, την τήρηση των εντολών του Θεού και την υπακοή σε πνευματικό πατέρα. Δεν είναι δηλαδή μια ατομικιστική-ιδιωτική προσέγγιση του Θεού. Μέσα στην Εκκλησία ο ταπεινός χριστιανός λαμβάνει τη Χάρη του Θεού και αυτή ενεργεί μέσα του, με τη δική του βέβαια συνεργασία και θέληση, την αληθινή

προσευχή.

Τελειώνοντας το θέμα της προσευχής θα ήθελα να πω ότι ο σημερινός άνθρωπος έχει κατ' εξοχήν ανάγκη από τη προσευχή για να μπορεί να μην απορροφάται από τον σύγχρονο βαθύτατα υλιστικό τρόπο ζωής ξεχνώντας τη θεοείδειά του, δηλαδή τη θεϊκή καταγωγή και τον θεϊκό προορισμό του.

Ακόμη, για να μπορεί να κρατά την εσωτερική του ενότητα, ισορροπία και ειρήνη μέσα στη φοβερή διασπαστικότητα, ανισορροπία και εξωστρέφεια του σύγχρονου κόσμου. Για να μπορεί, έχοντας συνεχή την αίσθηση της παρουσίας και πρόνοιας του Θεού στη ζωή του, να μην «αγχώνεται», απελπίζεται και βιώνει τον κόσμο ως κενό και «μη νόημα»,

Με την συνεχή επίκληση του γλυκύτατου και αγίου ονόματος του Χριστού θα αισθάνεται το Χριστό στη καρδιά του, θα αποφεύγει την αμαρτία, θα καλλιεργεί αισθήματα αγάπης για το Θεό και τους ανθρώπους, θα ειρηνεύει ο ιδιος και θα ειρηνεύει και τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του.

Ας μου επιτρέψετε μια αδελφική συμβουλή από την πνευματική παράδοση του Αγίου Όρους: Όσο περισσότερες φορές την ημέρα με πόθο λέμε την ευχή «Κύριε Ιησού Χριστέ…», τόσο πιο κοντά στο Θεό θα είμαστε και τόσο περισσότερη Χάρη και δύναμη θα λαμβάνουμε για να αντιμετωπίζουμε τις διάφορες δυσκολίες και πειρασμούς της ζωής.

Στους σημερινούς καιρούς της αποστασίας, πώς βλέπετε το μέλλον του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας;

Με πολύ πόνο διαπιστώνουμε ότι πράγματι σε μερίδα νεοελλήνων υπάρχει αποστασία από το Θεό των Πατέρων μας, αντιχριστιανικό και αντιεκκλησιαστικό πνεύμα που μερικές φορές γίνεται φανερός ή ύπουλος διωγμός κατά της Εκκλησίας, οργανωμένος, μεθοδευμένος και μανιώδης.

Ο αθεϊσμός και αντιχριστιανισμός γίνεται στον τόπο μας κατεστημένο, που επιδιώκει να κάνει τους Έλληνες αντίχριστους. Χρησιμοποιεί την παιδεία, τα σχολικά βιβλία, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τον τύπο. Χρησιμοποιεί ακόμη την ειρωνεία και την περιθωριοποίηση όσων τολμούν ακόμη να εκδηλώνουν τη πίστη και την αγάπη τους προς την Εκκλησία. Φθάσαμε μάλιστα σε τέτοια δαιμονική κατάσταση, ώστε και άθεοι θεολόγοι στα σχολεία να κάνουν αθεϊστική προπαγάνδα.

Αν προσθέσει κανείς σ' αυτά και τις συνέπειες που έχουν στα ήθη και στην πίστη του

λαού μας η εισβολή στο τόπο μας του τουρισμού και του δυτικού υλιστικού τρόπου ζωής και η είσοδος μας στη χοάνη της Ε.Ε., τότε αντιλαμβάνεται ότι διερχόμαστε τον μεγαλύτερο πνευματικό κίνδυνο που περάσαμε ποτέ ως ελληνορθόδοξο έθνος.

Το χειρότερο είναι ότι δεν έχουμε συνειδητοποιήσει τον κίνδυνο, δεν υπάρχει η δέουσα πνευματική εγρήγορση και αντίσταση, δεν υπάρχουν προφητικές μορφές —εκτός εξαιρέσεων— που με αυτοθυσία και παρρησία θα καταγγείλουν τα όργανα του Αντιχρίστου, θα καλέσουν τον ευσεβή λαό σε πνευματική επιστράτευση, θα πουν το νέο ΟΧΙ του Ορθόδοξου Ελληνισμού στη νέα και χειρότερη πνευματική αιχμαλωσία που απειλεί το Γένος μας.

Πιστεύω ότι η προσπάθεια των εχθρών του Γένους μας για αποχριστιανικοποίηση των Ελλήνων σκοπεύει στον αφελληνισμό μας, ώστε οι Έλληνες πνευματικά και εθνικά εξανδραποδισμένοι να είμαστε εύκολη λεία των διεθνών συμφερόντων και ολοκληρωτικών ιδεολογιών.

Είναι μανιώδης η προσπάθεια των εχθρών της Εκκλησίας να γελοιοποιήσουν στα μάτια όσων Ελλήνων είναι αστήρικτοι στη πίστη και κυρίως των νέων, την παραδεδομένη χριστιανική μας πίστη και να τους βγάλει από την Εκκλησία...

Αν οι νεοέλληνες χάσουμε το Χριστό ή τον απωθήσουμε στο περιθώριο, θα χάσουμε και την πνευματική μας ελευθερία, τη δυνατότητα να συνεχίσει να καρποφορεί σ’ αυτόν τον τόπο η ζωηφόρος παράδοση του ορθοδόξου ανθρωπισμού.

Γι’ αυτό είναι για όλους μας καιρός αγώνος, πνευματικής αντιστάσεως, ομολογίας και μαρτυρίας της πίστεως μας, ό,τι και αν μας στοιχίσει.

Πιστεύω ότι και σήμερα ο αγώνας μας είναι υπέρ πίστεως και πατρίδος, ή όπως θα το έλεγαν οι αγωνιστές του 1821: «για του Χριστού την πίστη την αγία και της πατρίδος την ελευθερία». Για την πνευματική ελευθερία που είναι η αναγκαία προϋπόθεση και της εθνικής μιας ανεξαρτησίας! Εκείνων τον αιματηρό αγώνα καλούμεθα να συνεχίσουμε σήμερα όσοι νεοέλληνες —και πιστεύω είμαστε η μεγάλη πλειονότητα— μένουμε πιστοί στις αξίες, για τις οποίες εκείνοι θυσιάσθηκαν.

Πιο επικίνδυνος για τον τόπο μας και από τους ξένους εισβολείς, που επιβουλεύονται την πατρογονική μας γη, είναι ο αντίχριστος αθεϊσμός, γιατί αυτός σκοτώνει τις ψυχές μας και αλλοιώνει τις συνειδήσεις μας και τα φρονήματά μας.

Σε κρίσιμες περιόδους της ιστορίας μας ο Θεός ανέδειξε φωτισμένους άνδρες σαν τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό και τον Μακρυγιάννη, που αφύπνισαν το λαό και τον στερέωσαν στην Ορθόδοξη πίστη και στο εθνικό του φρόνημα.

Πιστεύω ότι και σήμερα η Χάρη του Θεού και η Υπέρμαχος Στρατηγός του Γένους μας θα οικονομήσουν κάτι για την σωτηρία μας, ανταποκρινόμενοι στον αγώνα, στο πόνο, στη μετάνοια, στα δάκρυα όσων δεν προσκύνησαν τους συγχρόνους Βάαλ της αποστασίας.

Έχουμε άλλωστε και το παράδειγμα της Ρωσίας, όπου τα 70 χρόνια διωγμού κατά της Εκκλησίας δεν μπόρεσαν να σβήσουν την πίστη στα ευρύτερα στρώματα του ευσεβούς ρωσικού λαού, μάλλον και την στερέωσαν και λάμπρυναν.

Ο Ιησούς Χριστός, ο Θεάνθρωπος, ο Εσταυρωμένος και Αναστάς, και όχι ο διάβολος, έχει τον τελευταίο λόγο στην ιστορία, και γι' αυτό όσο και αν ο ουρανός συννεφιάζει, εμείς πάντα ελπίζουμε.

(«Αγιορείτικη Μαρτυρία», τευχ. 2, σ.70-75)

(Πηγή ηλ. κειμένου: pemptousia.gr)

Διαβάστε περισσότερα κείμενα του γέροντα πατώντας εδώ